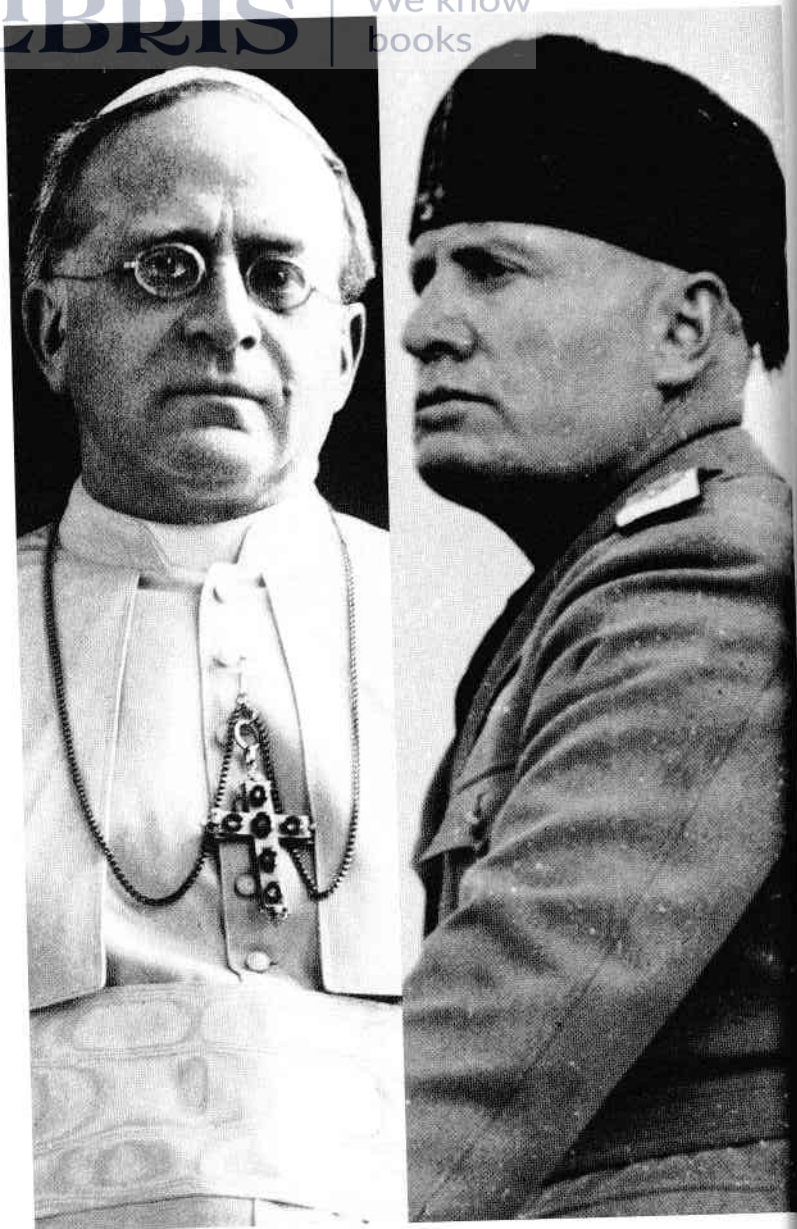

LIBRIS

We know
books

DAVID I. KERTZER

PAPA ȘI MUSSOLINI

Istoria secretă a papei Pius al XI-lea
și evoluția fascismului în Europa

editura rao

Cuprins

Lista hărților și ilustrațiilor / 9
Distribuția personajelor / 13
Lista publicațiilor și a organizațiilor / 23
Prolog / 27
PARTEA ÎNTÂI: PAPA ȘI DICTATORUL / 37
Un nou papă / 39
Marșul asupra Romei / 55
Acceptarea fatală / 75
Născut pentru a comanda / 94
Ridicarea din mormânt / 106
Dictatura / 116
Asasini, pederastași și spioni / 127
Pactul / 137
PARTEA A DOUA: DUȘMANII COMUNI / 153
Salvatorul / 155
Mâncând o anghinare / 172
Întoarcerea fiului risipitor / 184
Cardinalul Pacelli așteaptă / 196
Mussolini are întotdeauna dreptate / 204
Dușmanul protestant și evreii / 220
Hitler, Mussolini și papa / 239
Trecând granița / 253
Dușmanii comuni / 267
Visuri de glorie / 281

PARTEA A TREIA: MUSSOLINI, HITLER ȘI EVREII / 293

Atacându-l pe Hitler / 295

Viva il Duce! / 307

Hitler la Roma / 318

O misiune surprinzătoare / 329

Înțelegerea secretă / 345

Legile rasiale / 358

Bătălia finală / 374

Credința în rege / 382

O moarte convenabilă / 396

Un nor negru se ridică / 412

Îndreptându-se spre dezastru / 427

Epilog / 439

Nota autorului / 449

Mulțumiri / 453

Ghid pentru note: surse arhivistice și abrevieri / 457

Note / 461

Bibliografie / 581

LISTA HĂRȚILOR ȘI ILUSTRĂȚIILOR

Hărți

Harta Romei, 1925 / 32-33

Harta orașului Vatican, 1929 / 34-35

Ilustrații

Achille Ratti, arhiepiscop de Milano, 1921 / 50

Mussolini și cvadrumviratul fascist la Napoli,
24 octombrie 1922 / 66Emilio de Bono, Michele Bianchi, Italo Balbo,
Benito Mussolini, Cesare de Vecchi / 66Benito Mussolini, noul prim-ministru italian,
noiembrie 1922 / 71

Pius al XI-lea la biroul său, 1922 / 78

Pius al XI-lea în timpul plimbării prin grădina
Vaticanului, acompaniat de monseniorul
Carlo Confalonieri / 80Cardinalul Pietro Gasparri, secretarul de stat
al Vaticanului 1914-1930 / 88

Pietro Tacchi Venturi, S.I. / 90

Giacomo Matteotti / 107

Pius al XI-lea, 1925 / 120

Semnarea Acordurilor laterane, 11 februarie 1929 / 148

Monseniorul Francesco Borgongini-Duca,
cardinalul Gasparri, Francesco Pacelli,
Benito Mussolini, Dino Grandi / 148

CAPITOLUL 1

Un nou papă

Dincolo de poarta Vaticanului, o mulțime mică se aduna, aplaudând limuzinele negre în timp ce acestea își făceau intrarea înăuntru zidurilor medievale. Ca semn de recunoaștere, de apreciere, sau pur și simplu din obișnuință, fiecare cardinal care sosea flutura din mână într-o binecuvântare ecleziastică de pe bancheta din spate a mașinii. De o parte și de cealaltă a porții stătea câte un soldat din garda elvețiană înveșmântat în costumul ca de arlechin, salutând cu mâna înmănușată în alb, ridicată la casca strălucitoare. Ceva mai târziu, odată cu ultimul cardinal care și-a găsit locul în palatul Vatican, șase oficiali au trecut în mare viteză pe holurile lungi și reci, sunând fiecare din clopoțelul său. Când ultimul dintre privitori a ieșit, o voce a rostit: „*Extra omnes!*“ Strângând în mână un lanț pe care se afla maniva cheie antică, un prinț Chigi, maestrul de ceremonii al conclaveului, a încuiat ușa grea pe dinafară. Cardinalul Pietro Gasparri, șambelanul, a încuiat-o pe dinăuntru. Ferestrele erau ferecate. Era joi, 2 februarie 1922. Ușile nu aveau să se redeschidă până ce nu era ales noul papă.

*

*

*

Cu numai două săptămâni în urmă, o tuse persistentă începuse să-l sâcăie pe papa Benedict al XV-lea. Cu toate că era un bărbat mic de statură, delicat, care încă din copilărie mergea șchiopătând ușor – băștitori de la Vatican îl numiseră „micuțul“ – el nu era prea bătrân și se bucurase de o sănătate bună în timpul primilor șapte ani petrecuți pe tronul Sfântului Petru. Dar ceea ce debutase ca o bronșită

se transformase repede într-o pneumonie și Benedict, în vârstă de șaizeci și opt de ani, primi ultima împărtașanie. În după-amiaza următoare, culcat pe patul lui simplu, din fier, își pierdu cunoștința. În dimineața zilei de 22 ianuarie, murea.¹

La moartea genialului, dar represivului Pius al X-lea în 1914, exact când a izbucnit și Marele Război, Giacomo Della Chiesa fusese o alegere neobișnuită. Atunci când cei cincizeci și doi de cardinali s-au adunat la sfârșitul lunii august a aceluiași an pentru a alege un succesor, Della Chiesa fusese numit cardinal cu numai trei luni în urmă. Născut într-o familie aristocratică, nu-l prindea rolul de pontif. Cu toate că avea un comportament demn și maniere alese, era mic de statură, cu un ten pământiu, un smoc de păr negru, încalcit, și dinți protuberanți. La el totul părea ușor strâmb, de la nas, gură, ochi și până la umeri.²

Ca tânăr preot, Della Chiesa a lucrat la cabinetul secretarului de stat al Vaticanului, care se ocupa de relațiile Sfântului Scaun cu guvernele din toată lumea. Aici a reușit să treacă prin diverse ranguri până în 1913, când a fost trimis la Bologna pentru a deveni arhiepiscop.

Unii erau de părere că plecarea lui Della Chiesa de la Vatican a fost opera cardinalului Merry del Val, secretar de stat și principalul partener al papei Pius al X-lea în cruciada menită să zdrobească orice semn de „modernism” din cler. Papa era îngrijorat că ideile moderne înlocuiau învățăturile bisericii vechi de secole. Deosebit de nocive, în opinia papei, erau credințele în drepturile individului și în libertatea religioasă, laolaltă cu noțiunile eretice potrivit cărora Biserica și statul ar trebui să fie separate, iar credința ar trebui să se pună de acord cu lecțiile despre știință. Considerându-l pe Della Chiesa prea moderat, del Val l-a vrut cât mai departe de sediul puterii bisericii.³

La cel de-al zecelea tur de scrutin, Della Chiesa a adunat – cu greu – două treimi din voturile necesare. Unul dintre adepții politiciii de mână forte ai lui Merry del Val, cardinalul De Lai, l-a umilit pe noul papă cerând ca votul său să fie examinat pentru a se asigura că nu votase pentru sine însuși.

Pius murise în vremuri grele pentru italieni, însă decesul succesivului său în 1922 a survenit în toilul unor tulburări și mai mari. Mulți se temeau că revoluția putea izbucni în orice moment, deși părerile

erau diferite în ceea ce privea probabilitatea ca aceasta să fie declanșată de către socialiști sau de către fasciști. Marele Război, în care elitele își puseseră speranța că avea să ajute la unificarea italienilor divizați și la adunarea populația în jurul guvernului, nu realizase nici una, nici alta. Peste o jumătate de milion de italieni muriseră și un număr și mai mare se întorseseră răniți. O armată demobilizată revenise acasă pentru a găsi puține slujbe. Liderii politici ai țării păreau incapabili să găsească o modalitate de ieșire din criză.

Socialiștii, al căror număr crescuse în ultimele decenii, speraseră să ajungă la putere bizuindu-se pe furia populară. Muncitorii ocupau fabricile din Torino, Milano și Genova. Agricultorii făceau grevă amenințând vechea clasă a proprietarilor de pământ din mediul rural. În Rusia, cu numai doi ani înainte, în 1917, o revoluție comunistă adusese bolșevicii la putere și distrusese vechea ordine țaristă. Încurajați de exemplul lor, protestatarii italieni visau la un viitor în care muncitorii și țărani avea să conducă.⁴

Cu toate acestea, socialiștii trebuiau să facă față unei amenințări violente venite din interior. La scurt timp după război, Benito Mussolini, în vârstă de treizeci și nouă de ani și cândva unul dintre cei mai remarcabili socialiști, fondase o nouă mișcare – cea fascistă. Mișcarea îi atrăgea masiv pe veteranii de război nemulțumiți. Curând, bande fasciste au apărut în cea mai mare parte a țării. Primii săi recruți veneau, ca și Mussolini, din stânga eșichierului politic și împărtășeau ura față de biserică și de preoți. Și totuși, Mussolini și-a schimbat rapid centrul atenției de la a-i critica pe preoți și pe profesorii de război la a-i denunța pe socialiști, vinovați de a se fi opus intrării Italiei în război. Recruții au început să apară în număr tot mai mare din extrema dreaptă.

Din cartierele lor generale situate în orașele din nordul și centrul Italiei, fasciștii, cu cămășile lor negre, se înghesuiau în mașini și se dezlănțuiau în sate, dând foc sălilor sindicatelor, încăperilor unde se țineau adunările socialiștilor și sediilor ziarelor de stânga. Mussolini deținea într-o mică măsură controlul asupra acestor *quadrusti*, care erau conduși de șefi fasciști locali, supranumiți *ras*. Începând din 1919 și cu o frecvență și o dimensiune crescânde, în următorii trei ani bandele i-au atacat pe oficialii și activiștii socialiști, bătându-i și turnându-le pe gât ulei de ricin. Cuprinși de panică,

primarii socialiști și consilierii orășenești au fugit, lăsând o mare parte din Italia sub controlul atacatorilor fasciști.⁵

Aceste „expediții de pedepsire“ aveau, de asemenea, ca țintă și pe membrii partidului politic catolic al Italiei. Partidul Popular era nou la acea vreme, o încercare a catolicilor italieni de a concura pentru influență politică. Faptul că Vaticanul privea cu îngăduință apariția unui partid catolic în Italia marca o nouă evoluție. În 1861, Victor Emmanuel al II-lea, regele statului savoiard ce cuprindea orașul Torino și nord-vestul Italiei, proclamase un Nou Regat al Italiei, având anexată o bună parte din peninsula italiană. Printre teritoriile pe care le dobândise printr-o combinație de rebeliune și cucerire se regăsea cea mai mare parte a pământurilor cârmuite mult timp de către papi. Numai Roma și hinterlandul acesteia rămăseseră ca parte a statelor papale. Apoi, în 1870, armata italiană a ocupat și Roma, declarând-o noua capitală a națiunii. Papa Pius al IX-lea s-a retras la Vatican, jurând să nu mai iasă dintre zidurile acestuia până ce statele papale aveau să fie restaurate.

Papa l-a excomunicat pe rege și le-a interzis catolicilor să voteze în alegerile naționale sau să candideze pentru parlament, sperând să câștige sprijin internațional pentru ca Roma să revină sub conducerea papală. Și totuși, pe măsură ce secolul al XIX-lea se stingea, această perspectivă părea tot mai îndepărtată. Între timp, o nouă amenințare se profila odată cu rapida dezvoltare a mișcării socialiste. Încă din timpul lui Pius al IX-lea, la jumătatea secolului al XIX-lea, papii condamnaseră socialismul. În 1891, în faimoasa sa enciclică, *Rerum novarum*, papa Leon al XII-lea i-a acuzat pe socialiști că „influențează sentimentele celor sărmani față de cei bogați“. El a criticat propunerea lor de abolire a proprietății private. Încă din zorii noului secol, Vaticanul a lăsat să se înțeleagă limpede că socialismul era unul dintre cei mai teribili dușmani ai Bisericii.

Odată cu expansiunea dreptului de vot în Italia la începutul secolului XX, interdicția votării impusă de către Vatican a devenit o chestiune imposibil de susținut. Dacă Biserica nu avea să întreprindă ceva, părea foarte probabil ca socialiștii să ajungă la putere. În noiembrie 1918, Luigi Sturzo, un preot sicilian s-a întâlnit cu secretarul de stat al Vaticanului, cardinalul Pietro Gasparri, pentru a discuta planurile sale cu privire la înființarea unui partid catolic care să se numească Partidul Popular Italian. Acesta urma să ofer

o platformă progresistă menită să atragă țărănimia și muncitorimea aflată în rândurile socialiștilor. Partidul a fost lansat în mod formal în primele luni ale anului următor, cu binecuvântarea lui Benedict al XV-lea. Până în 1922 ajunsese printre cele mai mari din țară.⁶

*
* *

În acel an, conclavul s-a transformat într-o demascare între două facțiuni. De o parte erau acei cardinali supranumiți *zelanti*, întransigenții. Aceștia priveau cu nostalgie spre epoca papei Pius al X-lea, dornici să reia cruciada Bisericii împotriva vremurilor moderne. De cealaltă parte, moderații, supranumiți „politicienii“, sperau să continue politicile papei Benedict al XV-lea, mai moderate și mai deschise spre exterior. Merry del Val, secretarul de stat al lui Pius al X-lea, conducea primul grup, în timp ce Pietro Gasparri, secretarul de stat al lui Benedict al XV-lea se afla în fruntea moderaților. Conclavul se configura ca o bătălie epoeică pentru direcția pe care Biserica catolică avea să o adopte în secolul XX, făcându-l să fie cu atât mai dramatic din pricina incertitudinii rezultatului. Părea improbabil ca vreuna din cele două facțiuni să poată obține două treimi din voturile necesare pentru alegere și, evident, nu exista niciun candidat de compromis.⁷

Dacă uneor cardinalului Gasparri i se spunea *pecoraio*, păstorul, termenul nu era utilizat în sens pastoral. În vârstă de șaizeci și nouă de ani la momentul conclavului, el provenea dintr-o familie de țărani dintr-un sătuc de crescători de oi din munții Apenini din Italia Centrală. Porecla – de care el era încântat – semnifica împreună cu conotațiile referitoare că era un țărănoi, un parvenit printre sofisticatii din ierarhia Vaticanului. Când era copil, familia sa urca în fiecare primăvară cu turmele în munți, coborând toamna în valea unde îl trimiteau pe Pietro la școala parohială. Fiind un copil inteligent, a intrat la seminarul catolic pentru a-și continua educația, însă, spre deosebire de mulți dintre cei cu funcții înalte în diplomația Vaticanului, el nu a urmat prestigioasa Academie Pontificală a Nobililor Eccleziști din Roma, unde, în mod tradițional, erau trimiși fiii aristocraților.

Gasparri se transformase într-un adult scund, plinuț, un preot care părea să se miște fără să-și ridice picioarele de pe pământ.

Îmbrăcămintea sa „arăta o indiferență neobișnuită față de îngrijire“. Însă el se bucura de popularitate printre membrii corpului diplomatic, compensând în bonomie ceea ce îi lipsea în eleganță. Gesticulând cu mișcări largi, cu ochii strălucitori și răsând deseori, își așeza mereu boneta roșie la loc, pe cap. Gasparri considera – și alții considerau la fel – că are agerimea unui țaran muntean, intuiție, tenacitate și capacitate de a munci din greu. „Ochii săi negri și inteligenți, nota un observator, îi trădau dibăcia.“⁸

În seara de 2 februarie, conclavul a început în Capela Sixtină, cu fiecare dintre cei cincizeci și trei de cardinali ocupându-și locul la o măsuță. Printre marii absenți se numărau cei doi cardinali din Statele Unite, aflați încă pe un vapor undeva în Atlantic. Cei treizeci și unu de italieni dețineau majoritatea și numai cu sprijinul acestora ar fi putut cineva să fie ales. La altarul din fața capelei se găsea un crucifix mare și șase lumânări aprinse. De fiecare dată când se vota, cardinalii se apropiau de altar, unul câte unul, în ordinea vechimii în funcție. La baza altarului se lăsau în genunchi, petreceau un moment rugându-se și recitând un legământ în latină, promițând să-l aleagă pe acela pe care considerau ei că ar vrea Dumnezeu să fie ales. Își depuneau buletinul de vot împăturit și apoi se închinau în fața crucii înainte de a reveni la locurile lor.

În fiecare dimineață au avut loc câte două tururi de scrutin și câte două după-amiaza. Trei cardinali, aleși prin tragere la sorți, numărau voturile. Ritul solemn s-a repetat și în zilele următoare de paisprezece ori, viciat o singură dată, atunci când, ridicându-se din scaunul său, un cardinal dominican s-a lovit de măsuța sa, vărsând călimar cu cerneală peste sutana albă.⁹

Doisprezece cardinali au fost votați. În cea de-a doua zi, Merry del Val a atins un număr maxim de 17. Gasparri a primit 24 de voturi la cel de-al șaselea tur, rămânând totuși la același număr și la cel de-al șaptelea și al optulea tur. În afara Vaticanului, o mulțime mare de romani – atât curioși, cât și cucernici – așteptau nerăbdători. „Un singur lucru este cert, relatează ziarul francez *Le Figaro*, nimeni nu știe nimic.“¹⁰ Cardinalul Gasparri și-a petrecut noaptea de după cel de-al optulea tur de scrutin stând culcat în pat, conștient că nu va deveni papă niciodată. În dimineața următoare, înainte ca al treilea vot a zilei să înceapă, s-a dus să-l vadă pe cel mai tânăr membru al conclavului, Achille Ratti. I-a transmis acestuia, care fusese făcut cardinal

numai câteva luni înainte, că avea să-și îndemne suporterii să-și achimbe votul în favoarea lui.

*
* * *

Ratti se născuse în 1857 în orașelul Desio, în regiunea Brianza, profund catolică, la nord de Milano, unde tatăl său conducea o fabrică de mătase. Mama sa, o evlavioasă catolică, era genul de femeie organizată și intimidantă, care părea să fie născută pentru a conduce ceva mult mai important decât o gospodărie. În ultimii ani, Ratti vorbea adesea despre ea cu adâncă afecțiune și respect, dar niciodată n-a vorbit despre tatăl său. La momentul nașterii sale, Desio și Milano făceau parte din Imperiul Austro-Ungar, iar cea mai timpurie amintire a sa de la vârsta de doi ani era cea cu tatăl lui spunând că în apropiere se duceau lupte între forțele franceze și havoarde și armata austriacă.¹¹ În câteva săptămâni, amestecătura de ducate și regate care alcătuiseră peninsula italiană s-a dizolvat și o nouă națiune italiană unificată a luat naștere.

Neexistând nicio școală în Desio, la vârsta de zece ani Achille a fost trimis să locuiască împreună cu unchiul lui, un preot paroh din orașelul Asso, în apropierea lacului Como. Gospodăria unchiului său era animată de prezența frecventă a preoților din vecinătate, care formau un grup gregar. Achille a decis că și el voia să fie preot și curând a plecat la seminar. Se întorcea în fiecare vară, dar nu acasă la părinții săi, ci la unchiul lui. Seminarul impunea o disciplină feroce. Preoții trebuiau să se supună fără să crâcnească, iar regulile trebuiau respectate întocmai. Niciuna dintre aceste probleme nu l-a deranjat pe studiosul băiat.¹² Colegii săi de clasă l-au numit „micul bătrân“, căci Achille prefera mai degrabă să fie lăsat în pace cu meditațiile sale, decât să se joace cu alți copii.¹³

În 1875, Ratti a intrat la seminarul din Milano pentru a se pregăti pentru preoție. Citea cu nesaț nu numai clasicii italieni, cum ar fi Dante, ci și literatură engleză și americană. Își exprima asemenea preocupări pentru provocările cărora trebuiau să le facă față Jim, camaradul-sclav al eroului lui Mark Twain, Huckleberry Finn, încât colegii l-au poreclit *l'africano*. Cu toate că porecla n-avea să i se lipsească, Achille s-a declarat el însuși încântat de ea, spunându-le colegilor că într-o bună zi avea să servească drept misionar în Africa.

Autorul preferat al lui Ratti era marele scriitor milanez, Alessandro Manzoni. Într-o zi, cu mulți ani mai târziu, pe când era papă, maestrul său de ceremonii a intrat în biroul lui, îngenunchind așa cum era obiceiul, pentru a primi instrucțiunile. Papa se plimba prin încăperea, absorbit de lectura cu voce tare a unui pasaj din romanul lui Manzoni, *Logodnicii*. Trecuseră douăzeci de minute până ce s-a oprit și atunci l-a observat pe clericul îngenunchiat. Papa s-a scuzat pentru întârziere, dar a adăugat cu un zâmbet: „Acestea sunt pagini care merită să fie ascultate în genunchi, monseniore!”¹⁴

După patru ani petrecuți la Milano, Ratti s-a mutat la Roma pentru a-și continua studiile la Colegiul Lombard, recent deschis. Roma fusese condusă de papi mai bine de un mileniu, dar cu nouă ani înainte fusese cucerită și era acum capitala recent unificatei națiuni italiene.

Înalt de un metru șaptezeci și trei, rotofei, cu părul blond, rar Ratti purta deja ochelari de vedere rotunzi, care au devenit semnul său distinctiv, oferindu-i înfățișarea unui tânăr savant. Hirotonisit la Roma în decembrie 1879 în vasta Bazilică Sfântul Ioan din Lateran, rămâne în Cetatea Eternă pentru alți trei ani, studiind la Universitatea Gregoriană, unde cursurile facultății iezuite se țineau în limba latină.

În 1882, Ratti se întorsese la Milano, urmând a fi numit profesor de Elocvență sacră și Teologie la Marele Seminar din oraș. În pofida titlului său, el nu era teribil de elocvent. Era atât de concentrat asupra exprimării perfecte, încât vorbea într-un ritm chinuit de lent, străduindu-se să găsească vorbele potrivite și apoi corectându-se în mod constant atunci când credea că ceea ce spusese nu fusese tocmai bine.¹⁵ Niciodată sociabil, Ratti se simțea câteodată mai în largul său printre cărți decât printre oameni. După șase ani petrecuți ca profesor, devine asistent la Biblioteca Ambrosiana din Milano, ale cărei colecții de manuscrise vechi, inegalabile, includeau comori printre care și *Codice atlantico* al lui Leonardo da Vinci. El cunoștea nu doar latină, ci și greacă, franceză și germană.

Însă Ratti nu era un simplu șoarece de bibliotecă. Fiind tânăr la Milano, își cultivase pasiunea pentru alpinism și se alăturase filialei locale a Clubului Alpin Italian. În fiecare iarnă, împreună cu partenerul lui de cățărare, un camarad preot, obișnuia să studieze toate materialele pe care le putea găsi în împrejurimile munților p-

oare plănuiau să-i cucerească în vara următoare. Succesul, era el convins, era doar o chestiune de planificare atentă. Din 1885 până în 1911, a luat parte la o sută de ascensiuni în Alpi, toate la peste 2 700 m altitudine.¹⁶ Șocul aerului rece, forța stâncilor alpine, peișajul care se întindea dedesubt, toate erau mărturia gloriei creației lui Dumnezeu.¹⁷

*

* *

Când prefectul Bibliotecii Ambrosiana a murit în 1907, Ratti, pe atunci în vârstă de cincizeci de ani, i-a luat locul. Patru ani mai târziu, șeful bibliotecii de la Vatican a hotărât că era timpul să-și găsească un succesor. Ca director al unei biblioteci, a doua ca reputație după cea a Vaticanului, Achille Ratti nu constituia ceea ce s-ar putea numi o alegere surprinzătoare. Ziarul din Milano a anunțat numirea, însoțind-o de o fotografie. Aceasta înfățișa un prelat cu un început de chelie, însă ochelarii săi cu lentile mici și rotunde continuau să reprezinte trăsătura inconfundabilă a lui Ratti. Împreună cu mina sa serioasă – unii ar numi-o melancolică –, ochelarii i-au conferit înfățișarea unui intelectual cleric ursuz. Pe de altă parte, el a dat dovadă de un interes patern față de personalul bibliotecii. Pentru a-i ajuta pe angajați să-și hrănească familiile în timpul Marelui Război, el a obținut permisiunea papei Benedict al XV-lea de a transforma grădina Vaticanului într-o grădină de legume pentru uz propriu. Când unul dintre ei se îmbolnăvea, Ratti în persoană îi livra un dar constând în dulciuri sau într-o sticlă de vin bun.¹⁸

Dacă Ratti ar fi rămas bibliotecar la Vatican, după cum presupusese el că avea să se întâmple, n-ar fi avut niciodată ocazia de a deveni papă în 1922. Dar în martie 1918 primește o solicitare surprinzătoare. Benedict al XV-lea voia ca el să meargă imediat la Varșovia în calitate de emisar personal pentru a îndeplini o însărcinare delicată. El n-avea niciun fel de experiență în diplomatie și nu cunoștea nimic în mod deosebit despre Polonia, deși, în mod bizar, atunci când nominalizarea sa a fost discutată de către cardinalii Congregației Afacerilor Ecleziastice Extraordinare, aceștia au crezut în mod eronat că el vorbea poloneza.¹⁹ La șaiszeci și unu de ani, Ratti era emoționat în legătură cu noua sa însărcinare, însă, obedient, în luna mai pornește la drum. Fusese lăsat să creadă că va